

22 maart 2023

MANAGEMENT LETTER 2022

Gemeente Bodegraven- Reeuwijk

RA2181

IBDO

Aanbiedingsbrief

Gemeente Bodegraven-Reeuwijk
T.a.v. het college van B&W
Postbus 401
2410 AK REEUWIJK

Rotterdam, 22 maart 2023

Kenmerk: MS/JvS/JT/RA2181

Ter informatie

De digitale versie van dit document is vanaf de inhoudsopgave interactief. Aan de hand van de navigatiebalk onderaan de pagina en/of de menustructuur bovenaan de pagina kan door het document genavigeerd worden.

VORIGE PAGINA

VOLGENDE PAGINA

INHOUDSOPGAVE

DASHBOARD

Geacht college,

In het kader van de aan ons verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening 2022 van de gemeente Bodengraven-Reeuwijk brengen wij u met deze management letter verslag uit over onze bevindingen naar aanleiding van de interim-controle.

Voor een nadere omschrijving van onze opdracht, de reikwijdte en aanpak van onze controle en overige afspraken verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging.

In deze rapportage richten wij ons met name op mogelijke verbeterpunten in de bedrijfsvoering en de processen die wij hebben onderzocht in het kader van de controle van de jaarrekening. Dit heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de interne beheersing en het zelf controlerend vermogen van uw organisatie. Wij merken op dat onze controle ziet op de situatie van processen in het boekjaar 2022. De ontwikkelingen en verbeteringen die richting boekjaar 2023 zichtbaar (zijn ge)worden, zijn niet het object van onze, wel vinden wij het passend om deze verbetering reeds te benoemen. Dit zorgt voor beeld dat beter aansluit op de fase waarin de gemeente zich bevindt op het moment van behandeling van deze management letter.

Wij vertrouwen erop u met deze management letter naar aanleiding van onze interim-controle 2022 van dienst te zijn geweest.

Wij willen de organisatie bedanken voor de prettige samenwerking en zijn vanzelfsprekend graag bereid een nadere toelichting te verstrekken.

Hoogachtend,

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

C.M. Steehouwer MSc RA

Inhoudsopgave

1. DASHBOARD

2. ONTWIKKELINGEN &
AANDACHTSPUNTEN

3. BEVINDINGEN
SIGNIFICANTE PROCESSEN

4. IT-BEHEERSING

5. BEVINDINGEN
INTERNE CONTROLE

BIJLAGEN

1. Dashboard

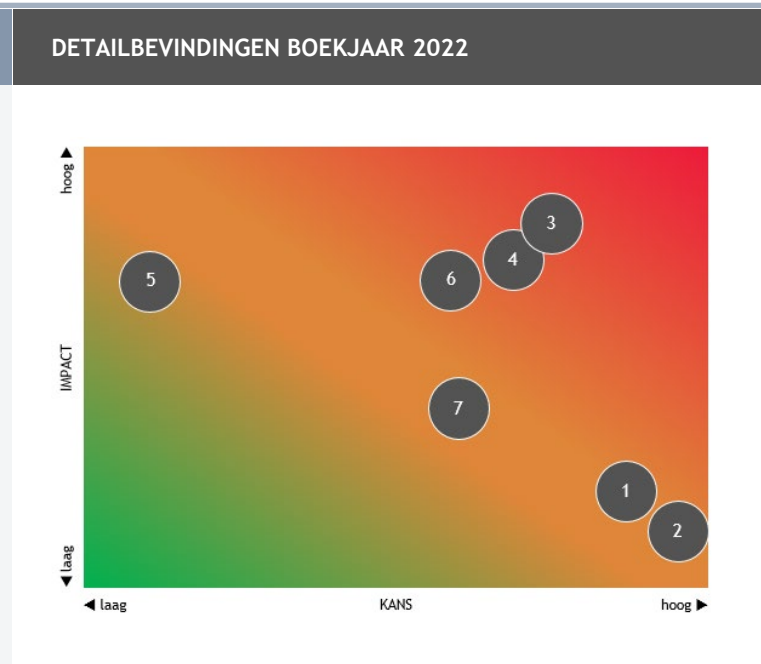
1.1 Dashboard interim-controle

1.2 Aandachtspunten vanuit voorgaand jaar

1.1 Dashboard

UW INTERNE BEHEERSING
<ul style="list-style-type: none"> ▶ We zien dat de organisatie mooie stappen (heeft ge)zet op de aanbesteding van inhuurcontracten en stappen aan het zetten is op de IT-beheersomgeving, mede door de implementatie van het nieuwe financiële systeem. Deze stappen leiden in 2023 naar verwachting tot een positiever beeld van de beheersing en detailbevindingen. ▶ In het kader van onze controle hebben wij de effectiviteit van de voor onze controle relevante processen beoordeeld. De gesignaleerde belangrijke leemtes in de processen aanbestedingen en inkoop zijn in 2022 nog niet verholpen. ▶ We zien, en ondersteunen, dat de organisatie prioriteit geeft van de opvolging van onze bevinding over prestatielevering in het sociaal domein en de IT-bevindingen.

BEHEERSING IT
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Onze IT-Audit is nog niet uitgevoerd en staat gepland voor Maart 2023. Vanuit inlichtingen begrijpen we dat het beeld in lijn is met voorgaand jaar. Met het nieuwe financiële systeem worden belangrijke stappen vooruit verwacht voor 2023. ▶ Bij de implementatie van het nieuwe financieel systeem zijn door het IT-audit-team van BDO aanbevelingen gedaan ter beheersing van het inkoopproces. De aanbevelingen geven u de benodigde handvatten om de significante risico's op prestatielevering en crediteurenstamgegevens te verlagen.

ONTWIKKELINGEN
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Wij zullen in de controleverklaring 2022 rapporteren over onze werkzaamheden rondom <u>fraude en continuïteit</u>. Wij gaan hierover in overleg met de organisatie over de aanwezige beheersmaatregelen rondom frauderisico's. ▶ In 2023 zal de rechtmatigheidsverantwoording worden ingevoerd. De implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording kent (ook) voor de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een uitdagend tijdsplan. De benodigde voorbereidingsmaatregelen worden in het eerste halfjaar 2023 getroffen. Momenteel zijn nog niet altijd beheersingsmaatregelen (zichtbaar) in processen aanwezig. Hierdoor is het noodzakelijk de juistheid en rechtmatigheid van balansstanden en processen vast te stellen door controles achteraf.

VERBIJZONDERDE INTERNE CONTROLE
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tijdens de interimcontrole is de samenwerking met de VIC wederom proactief opgezocht. De externe VIC is momenteel vooral achteraf en gericht op het controleren van de transacties en verantwoordingen ten behoeve van de jaarrekeningcontrole. ▶ De effectiviteit en efficiency van de VIC in de huidige vorm kan vergroot worden door een verbetering van de aanlevering door de diverse teams uit de lijnorganisatie. Daarin kan de VIC meer sturend zijn door een PDCA cyclus op te zetten zodat het leereffect versterkt wordt. Samen met een meer kort-cyclische uitvoering geeft dit mogelijkheden tot snellere procesverbetering.

KORTE OMSCHRIJVING DETAILBEVINDINGEN	
1	Personeelsproces - Geen interne controle op mutaties in de personeelsadministratie
2	Betalingsverkeer - Geen verplichte vier-ogenprincipe bij betalingen betaalsysteem Rabobank
3	Aanbesteden: Beheersing van de inkoopprocedure in het kader van het al dan niet Europees aanbesteden .
4	Factuurafhandeling: Vaststellen van de prestatielevering (en de juistheid van de prijs) is onvoldoende zichtbaar.
5	Factuurbetaling: Mutaties in crediteurenstamgegevens worden niet zichtbaar in functiescheiding doorgevoerd (muteren en controleren). Wel integraal achteraf controle bij uitvoering van de VIC.
6	Factuurafhandeling: Functievermenging tussen bestellen en vaststelling van prestatielevering (in één hand).
7	Sociaal domein: Geen zichtbare controle op prestatielevering en tariefafspraken RDS.

Inleiding

Wij vinden het van groot belang onze controle af te stemmen op de specifieke situatie en ontwikkelingen van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk en de wensen van de raad/auditcommissie als onze opdrachtgever. In ons laatste overleg naar aanleiding van het accountantsverslag zijn met de auditcommissie een drietal aandachtspunten voor de controle van 2021 en 2022 geformuleerd, namelijk:

- Invoering rechtmatigheidsverantwoording (voortgang opgenomen in [hoofdstuk 2.2](#)).
- Aandacht voor de Europese aanbestedingen, in het bijzonder de inhuur van personeel.

Voor deze aandachtspunten hebben wij overleg gevoerd en afspraken gemaakt voor het controleproces, interviews gehouden, documentatie ontvangen en doorgenomen en hierover een beeld gevormd en gerapporteerd. Dat betekent dat wij op de laatste twee genoemde punten geen uitgebreid onderzoek hebben gedaan, maar een korte analyse hebben uitgevoerd. Dit heeft ten doel om vanuit onze natuurlijke adviesfunctie de controlerende rol van de auditcommissie te versterken. Indien u, op basis van onze bevindingen, daar aanleiding toe ziet kunt u als auditcommissie aanvullende controle-instrumenten inzetten, te beginnen met het college om een nadere toelichting vragen, aanvullend onderzoek doen of dit aspect meegeven als aandachtspunt aan de rekenkamer. Wij zullen deze aandachtspunten hieronder uitwerken.

Europese aanbesteding inhuur personeel

In december 2022 is de aanbesteding voor een zogenaamde broker constructie voor de inhuur van personeel gegund. Dit betekent dat de inhuur van personeel in de toekomst via deze partij zal lopen (contractueel en qua bestedingen). Hiermee zal de toetsing van de rechtmatigheid van de inhuur ook plaatsvinden op dit rechtmatig aanbestede contract. De verwachting, zoals we begrijpen, is dat vanaf begin maart alle inhuur via deze broker loopt. Hiermee verwacht de organisatie een belangrijk deel van de jaarlijks terugkerende onrechtmatigheden in 2023 op te lossen.

Belangrijke overige ontwikkelingen

- ▶ De gemeente heeft aangegeven gedurende 2023 het huidige boekhoudpakket Decade te gaan vervangen. Dit is een goed moment om bepaalde functiescheidingen in de processen te heroverwegen en anders in te richten. Met de inrichting van het nieuwe financiële pakket heeft de organisatie tegelijkertijd een aantal detailbevindingen onderhanden, die naar verwachting bij ingebruikname van het nieuwe systeem zijn opgelost.
- ▶ De uitgaven in het kader van het Sociaal Domein blijven stijgen. Het is voor gemeenten lastig (landelijk gezien) om deze stijgende uitgaven binnen de reguliere begroting te dekken.

2. Ontwikkelingen & Actualiteiten

- 2.1 Rapporteren over fraude en continuïteit in de controleverklaring
- 2.2 Rechtmatigheidsverantwoording
- 2.3 Aandachtspunten jaarrekening 2022

Verplicht rapporteren in de controleverklaring over fraude en het vermogen om risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen

Vanaf boekjaar 2022 worden door de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) enkele aanpassingen in de controleverklaring doorgevoerd. Deze aanpassingen zien op het verplicht rapporteren over onze controleaanpak frauderisico's en onze controleaanpak ten aanzien van het vermogen om risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen in de controleverklaring. Deze verplichting geldt voor wettelijke controles (gemeenten, provincies en waterschappen). Voor niet wettelijke controles kan in overleg de nieuwe uitgebreide controleverklaring vrijwillig worden toegepast. Met het verplicht rapporteren over deze onderwerpen wordt tegemoet gekomen aan een veel gehoorde wens van stakeholders om transparanter te zijn over welke werkzaamheden wij als uw accountant hebben uitgevoerd om frauderisico's en het vermogen om de risico's vanuit de bedrijfsvoering financieel op te vangen en de bedrijfsvoering zonder tussenkomst van de provinciale toezichthouder voort te zetten bij gecontroleerde decentrale overheden te mitigeren. Per onderwerp zullen wij voortaan, in alle gevallen, gaan rapporteren over wat de meest belangrijke frauderisico's zijn, over de inschatting van het college om de risico's vanuit de bedrijfsvoering financieel op te vangen en hoe op beide thema's in de controle is ingespeeld.

Uiteraard hebben de onderwerpen fraude en het vermogen om financiële risico's op te vangen altijd al de aandacht tijdens de accountantscontrole. Door deze zaken nu te rapporteren in de controleverklaring, wordt die aandacht expliciet gemaakt. Wij zijn ons er van bewust dat dit om een zorgvuldig proces vraagt, wat wij samen met u doorlopen en waarover wij tijdig met u van gedachten wisselen. Dit proces vraagt namelijk ook iets van u. Bijvoorbeeld over úw aandacht voor genoemde risico's en over de door u gewenste mate van transparantie in de programmarekening en programmaverantwoording over zowel fraude als het vermogen om financiële risico's op te vangen.

Onze controle gaat uit van de fraudepreventie door de gemeente

Onze beroepsorganisatie, de NBA, heeft een notitie uitgebracht 'best practice maatregelen fraude(risico)beheersing voor bestuurders en toezichthouders'. In deze notitie komt nadrukkelijk de rol van bestuurders en toezichthoudende organen, zoals de gemeenteraad, bij het voorkomen en detecteren van fraude aan de orde. Door de nadruk te leggen op het voorkomen van fraude, kunnen de gelegenheden die tot fraude leiden, afnemen. Dit vraagt om actief toezicht op risico's en beheersmaatregelen ter voorkoming van fraude. Ook de accountant heeft hierin een belangrijke rol. De landelijke pilots waar in de controleverklaring 2020 van de accountant uitgebreider wordt gerapporteerd over het thema fraude (o.a. gemeente Breda) hebben bijgedragen aan de best practices. De best practices van de NBA zijn erop gericht het fraudebewustzijn en de frauderisicobeheersing te vergroten. In onze management letter hebben wij reeds aandacht gevraagd voor dit onderwerp.

Graag gaan wij met u in overleg over het vergroten van de actieve rol van de gemeenteraad/auditcommissie ten aanzien van frauderisicobeheersing. Bijvoorbeeld door jaarlijks één of meerdere onderkende frauderisico's (en indien van toepassing de interne beheersingsmaatregelen die zijn genomen om deze frauderisico's te mitigeren) nader te laten onderzoeken door de interne controleafdeling, een accountant of een gespecialiseerde (fraude)onderzoeker.

Advies:
opstellen business case
en plan van aanpak

Invoering rechtmatigheidsverantwoording met ingang van 2023

In onze management letter 2021 hebben wij aangegeven dat de rechtmatigheidsverantwoording ingevoerd wordt voor gemeenten. Dit besluit is inmiddels door de landelijke politiek genomen. De rechtmatigheidsverantwoording wordt hiermee ingevoerd met ingang van 2023.

Deze invoering heeft gevolgen voor de (interne) beheersing van uw organisatie en ook de rol van ons als accountant verandert hierdoor. Wij verwachten dat dit een aanzienlijke uitdaging is, maar ook een kans voor uw organisatie en interne beheersing. Met ingang van verslagjaar 2023 is gemeente Bodegraven-Reeuwijk zelf verantwoordelijk voor de rechtmatigheidsverantwoording en moet het college een (onderbouwde) mededeling doen omtrent de naleving van de rechtmatigheid. De wetswijziging is niet alleen een technische verandering maar ook een cultuurverandering die effect heeft op de bedrijfsvoering van de organisatie.

Uit de kadernota rechtmatigheid 2023 van de commissie BBV hierover blijkt dat er een standaard model van de verklaring komt, rechtmatigheid wordt beperkt tot drie rechtmatigheidsaspecten, het algemeen bestuur de tolerantiegrenzen kan bepalen (tot 3%) en bevindingen moeten worden opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering.

De wijziging in verantwoordelijkheden ten aanzien van rechtmatigheid betekent niet dat minder rechtmatigheidscontroles moeten worden uitgevoerd, maar dat het college deze zelfstandig/intern moet inrichten, uitvoeren, controleren en rapporteren. Als accountant zullen wij die werkzaamheden vervolgens toetsen, om te controleren en te verklaren dat de rechtmatigheidsverklaring van het college een getrouw beeld geeft.

Onze observaties over de voortgang van de voorbereidingen binnen gemeente Bodegraven-Reeuwijk hebben we in de tabel op de volgende pagina weergegeven. De komende periode moet in onze optiek worden gebruikt om een versnelling en verdieping te realiseren qua voorbereidingen voor de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording.

2.2 Rechtmatigheidsverantwoording

TE ZETTEN STAPPEN	AFSPRAKEN COLLEGE GEMAAKT?		
	ja	onderhanden	Niet gestart
De verantwoordingsgrens voor 2023 is bepaald	●		
De verantwoordingsgrens voor 2023 is vastgesteld door de raad		●	
Het normenkader 2022/2023 is gereed, datum vaststelling door de raad is gepland		●	
De financiële verordening is herzien		●	
De financiële verordening bevat op welke wijze wordt omgegaan met begrotingsonrechtmatigheden		●	
Het college en de raad hebben overeenstemming over de inhoud van de paragraaf Bedrijfsvoering		●	
Het interne controleplan van de gemeente bevat:			
1. scoping van de processen en balansposten		●	
2. risicoanalyses per proces en post		●	
3. controleaanpak		●	

Toelichting voortgang implementatie rechtmatigheidsverantwoording:

De organisatie heeft (nog) niet alle nodige voorbereidingsmaatregelen getroffen voor de implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording. De organisatie is voornemens de onderhanden stappen in het eerste half jaar 2023 af te ronden.

Documentatie van ramingen bij aankondiging of inleiding procedure aanbesteding essentieel

Inflatiecorrectie buiten afspraken mogelijk binnen wetgeving EU-aanbestedingen

Inflatie en aanbestedingsprocedure

Het inflatiecijfer is in 2022 uitzonderlijk hoog. In augustus meldde het CBS een inflatiecijfer tot meer dan 12%. Veel gemeenten hebben voordat de hoge inflatie zich materialiseerde, ramingen opgesteld voor overheidsopdrachten en vaste prijsafspraken gemaakt. Door de inflatie loopt men nu het risico dat (offertes voor) bestedingen, waarvoor een reële raming is afgegeven, en onderhands zijn gegund, toch de drempel overschrijden voor het verplicht doorlopen van een Europese aanbestedingsprocedure. In een dergelijk geval hoeft de gemeente niet alsnog Europees aan te besteden. Belangrijk hierin is dat:

- ▶ de raming reëel was op het tijdstip van verzending van de aankondiging of het moment van inleiden van de procedure voor gunning van de opdracht;
- ▶ de raming goed gedocumenteerd moet zijn met inbegrip van opties van het contract;
- ▶ een eventuele wijziging goed wordt gemotiveerd, wordt onderbouwd met bewijsstukken en de wijziging dient gedocumenteerd te worden in het inkoopdossier. Dat kan met een afwijkingennotitie.

Inflatie en wezenlijke wijziging

Wij zien dat veel opdrachtnemers een beroep doen op gemeenten om de contractwaarde aan te passen naar de huidige marktomstandigheden, terwijl dit buiten contractuele voorwaarden gaat. Door sterk stijgende kosten van grondstoffen en loon kunnen contracten niet nageleefd worden zonder grote financiële- en continuïteitrisico's voor de opdrachtnemer en daarmee de opdracht. De aanbestedingswet biedt hierin een tweetal opties.

- ▶ een bagatelwijziging (de wijziging is minder dan 10 procent van de totale opdrachtwaarde inclusief opties en verlengingen, bij diensten of leveringen, 15% van de opdrachtwaarde bij werken);
- ▶ een onvoorziene omstandigheid (2.163e Aw).

Van de bagatelregeling kan eenvoudig gebruik gemaakt worden, waarbij documenteren van deze regeling belangrijk is. Als de bagatel al is gebruikt, resteert de wijzigingsgrond van de onvoorziene omstandigheid. In dat geval moet worden aangetoond dat:

1. de oorzaak van de prijsstijging niet kon worden voorzien door de opdrachtgever;
2. de wijziging minder bedraagt dan 50 procent van de totale opdrachtwaarde;
3. de algemene aard van de opdracht niet wordt gewijzigd; en
4. de omstandigheden zijn terug te voeren op een externe oorzaak.

In jurisprudentie is een aantal voorbeelden terug te vinden waarbij deze argumentatie stand heeft gehouden. Het tekort aan grondstoffen door lockdowns in China, de sancties tegen Rusland, de oorlog in Oekraïne en het algemeen personeelstekort zijn voorbeelden van deze onvoorziene omstandigheden. Naar de jaarrekeningcontrole toe is het belangrijk om deze overwegingen vast te leggen (voor aanpassing van de overeenkomst) om het proces niet te vertragen.

Verlofsparen verdiend aandacht en leid waarschijnlijk tot een voorziening

Verlofsparen

Medewerkers kunnen vanaf 1 januari 2022 bovenwettelijke vakantie-uren sparen. Met dit verlofsparen kunnen medewerkers passend bij hun levensfase hun bovenwettelijke vakantie-uren inzetten op een manier die aansluit bij hun persoonlijke situatie. Deze vakantie-uren verjaren niet. Voor het spaarverlof zoals dit vanaf 2022 van toepassing is, moet voor de verplichting een voorziening worden opgenomen omdat hier sprake is van een spaarsaldo dat in de tijd, naar verwachting, niet van gelijke omvang zal zijn wat betreft toevoegingen en opnamen van spaarverlof. In de opbouwjaren zal naar verwachting vooral sprake zijn van toevoegingen en groei van de omvang van het spaarsaldo.

Voor het bovenwettelijke verlof waarvan aangetoond kan worden dat dit een gelijke omvang kent en voor zover dat niet het karakter heeft van overmatige verlofsaldi of spaarsaldi mag geen voorziening worden opgenomen. Voor het bovenwettelijke verlof dat geen gelijke omvang kent en/of bestaat uit overmatige verlofsaldi of spaarsaldi moet een voorziening worden opgenomen. Bij de analyse van de bovenwettelijke verlofverplichting en of er sprake is van wel of geen gelijke omvang van deze verplichting is het belangrijk het risico van het omzetten naar spaarverlof te betrekken. Mogelijk gaan hier in de toekomst ervaringscijfers helpen.

Voor meer informatie en een verdere verduidelijking van het voorgaande verwijzen wij naar de onderstaande link.

[Verlofsparen: Nadere toelichting van de commissie BBV over het vraagstuk rondom de te vormen voorziening voor verlofsparen · Commissie BBV \(Besluit Begroting en Verantwoording\)](#)

Bouwprojecten lopen vertraging op: rechter haalt streep door stikstofuitzondering

De Raad van State heeft onlangs geoordeeld dat de bouw niet mag worden vrijgesteld van de stikstofregels. Ook bij projecten die alleen tijdelijk stikstof uitstoten moet het effect op de natuur worden berekend. Voor tal van projecten zal het neerkomen op uitstel, omdat het lastiger wordt om een vergunning te krijgen.

Nieuwe taken opvang Oekraïne

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft in 2022 de noodopvang voor Oekraïners georganiseerd. De gemeente heeft dit gedaan middels uitgifte van betaalpassen. Middels de SiSa-bijlage wordt in de jaarrekening 2022 verantwoording afgelegd over de uitgaven.

Nieuwe notitie grondbeleid

De huidige notitie grondbeleid dateert uit 2014. Begin 2023 wordt een nieuwe notitie grondbeleid door u geschreven. Wij adviseren u deze aan te laten sluiten op de geschreven notitie grondbeleid vanuit het BBV. In de nieuwe notitie wordt specifiek ingegaan op de informatiebehoefte voor de raad.

Bouwprojecten lopen vertraging op

Nieuwe taken opvang Oekraïne

Nieuwe notitie grondbeleid

3. Bevindingen significante processen

3.1 Onze controle

3.2. Effectiviteit processen

3.3 Detailbevindingen

Onderkende risico's:

- ▶ Management override
- ▶ EU-aanbestedingen
- ▶ Betalingsverkeer
- ▶ Prestatielevering inkopen
- ▶ Muteren crediteuren-stamgegevens

Per proces toetsen:

- ▶ AO/IB
- ▶ IT-maatregelen
- ▶ VIC

Wij kunnen nog niet altijd steunen op de interne beheersing; onze aanpak is daarmee hoofdzakelijk gegevensgericht

Onze inschatting van de significante risico's

In het kader van de controle van de jaarrekening 2021 en onze aanpak hebben wij een zogenaamde initiële risico-inschatting gemaakt. Wij zien de volgende potentiële risico's in de controle van de jaarrekening van uw gemeente:

- ▶ In onze controlestandaarden (NV COS) wordt expliciet het risico van management override (bewuste beïnvloeding door bestuur of management van de jaarcijfers) als belangrijk te onderkennen significant risico benoemd. Als accountant moeten wij in onze werkzaamheden hier specifiek aandacht aan besteden. Wij zijn van mening dat binnen de gemeente de mogelijkheden, om buiten de getroffen interne beheersmaatregelen invloed uit te oefenen op de in de jaarrekening gepresenteerde uitkomsten, beperkt zijn. Om het resterende risico te beperken beoordelen wij schattingsprocessen en bijzondere journaalposten in detail.
- ▶ Het niet naleven van de Europese aanbestedingsregels.
- ▶ Onjuiste waardering bouwgronden in exploitatie.
- ▶ Het niet kunnen vaststellen van de juistheid van de prijs en prestatielevering van inkopen.

Uitwerking controlestrategie per proces

Voor elk proces beoordelen wij de volgende onderdelen:

- ▶ **AO/IB:** Is sprake van een actuele en toereikende procesbeschrijving met voldoende beheersmaatregelen?
- ▶ **IT-maatregelen:** Zijn in en rondom het systeem voldoende waarborgen getroffen t.a.v. de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking?
- ▶ **VIC:** Heeft de VIC de interne beheersmaatregelen getoetst en kunnen wij daar gebruik van maken?

Indien al deze vragen positief kunnen worden beantwoord, is de organisatie optimaal in control en kunnen ook wij gebruik maken van uw eigen interne beheersing. De vaak tijdrovende en gedetailleerde gegevensgerichte werkzaamheden (die achteraf plaatsvinden), kunnen dan beperkt blijven tot een minimum. Vanzelfsprekend geven wij, vanuit onze natuurlijke adviesrol aanbevelingen op welke wijze verbeteringen in de interne beheersing mogelijk zijn. Dit ligt per proces vast in de factsheets en detailbevindingen.

Samenvatting effectiviteit van de processen

In de overzichten op de volgende pagina's geven wij weer in hoeverre de processen voldoen aan de genoemde normen en welke belangrijkste detailbevindingen wij per proces hebben geconstateerd.

De tabel moet zo gelezen worden dat de eerste drie kolommen betrekking hebben op de toereikendheid van de AO/IB en in hoeverre daar op gesteund kan worden. Indien dit niet het geval is, kan dit gecompenseerd worden door de werkzaamheden van de VIC. Als de eerste drie kolommen geen "groen" beeld geven, maar de kolom "VIC" wel, dan is de totaalscore alsnog voldoende. Dit is met de huidige opzet van de VIC wel een conclusie achteraf waarbij gedurende het jaar processen de borging aandacht vraagt.

Op basis van onze uitgevoerde werkzaamheden komen wij op dit moment tot de conclusie dat de beheersorganisatie van de gemeente (voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening) in opzet een krappe voldoende scoort, rekening houdend met de uitkomsten van de werkzaamheden van de VIC. Omdat de AO/IB niet altijd goed zijn opgezet of goed werken, kunnen wij voor wat betreft de insteek van onze controle nog niet altijd op de processen steunen. Er zijn in onze aanpak daarom aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden noodzakelijk.

3.2 Effectiviteit processen (1/2)

PROCES	Functie-scheiding	AO/IB	ITGC'S	VIC	CONCLUSIE T.A.V. DE CONTROLEAANPAK
Planning & Control			n.v.t.	Geen onderdeel VIC	Er is sprake van een adequaat functionerende planning & control cyclus. Er is voldoende inzicht in afwijkingen van de begroting en er vinden met regelmaat budgetgesprekken plaats.
Memoriaalboekingen			Decade	Geen onderdeel VIC	Er is voldoende functiescheiding aanwezig: memoriaalboekingen worden gecontroleerd en geparafeerd door een tweede medewerker, echter is niet zichtbaar op welke aspecten de controle is uitgevoerd. In de AO/IB (bijvoorbeeld werkinstructies) is niet vastgelegd waarop toetsing dient plaats te vinden. Een VIC op de memoriaalboekingen vindt niet plaats.
Grondexploitatie			n.v.t.		De organisatie voert gedurende het jaar een monitor uit op de ontwikkelingen in de grondexploitatie. Uit de procesbesprekingen blijkt dat voldoende aandacht is voor functiescheiding in het proces van opstellen van de geactualiseerde grondexploitatieberekening en de verschillenanalyse ten opzichte van vorig jaar en de begroting.
Inkopen & Aanbesteden			Decade	Onderhanden	In de mandaatregeling zijn de bevoegdheden helder afgebakend. Borging hiervan in een workflow vindt niet plaats. Een verplichtingenadministratie en/of een (volledig) contractenregister wordt niet gevoerd, waardoor monitoring van lopende contracten niet kan plaatsvinden. Doordat inhoudelijke toetsing door de VIC na afloop van het jaar plaatsvindt is pas na afloop van het jaar zicht op eventuele onrechtmatigheden.
Factuurafhandeling en -betaling			Invoiceln		<p>Bevoegdheden tot bestellen/inkopen en controle van de facturen/prestatielevering ligt niet overal bij twee verschillende personen (geen functiescheiding). Dit geeft een verhoogd risico op fraude en/of fouten. In de lijn is zichtbaar dat factuurcontrole plaatsvindt. Daarnaast toetst de VIC achteraf voor een steekproef de prestatielevering expliciet. Beperkte vastleggingen in de lijn bemoeilijken de controle van de VIC op dit vlak.</p> <p>Bij het muteren van de crediteurenstamgegevens ontbreekt een zichtbare preventieve controle door een tweede persoon. Wel hebben wij vastgesteld dat sprake is van een zichtbare periodieke repressieve controle op de gemuteerde crediteurenstamgegevens.</p> <p>De betaalsysteem van Rabobank is niet ingeregeld met een vier-ogenprincipe. Dit geeft een verhoogd risico op fraude en/of fouten. De omvang van de transacties is jaarlijks beperkt, maar de ruime bevoegdheden zijn desondanks onwenselijk</p>
Personeel			Motion pro	Geen onderdeel VIC	Een preventieve controle door een tweede medewerker op door te voeren salarismutaties is niet aanwezig. Een repressieve controle op de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van de salarismutaties heeft niet plaatsgevonden.
Subsidieverstrekingen			Niet getest		In de lijn vindt geen controle door een tweede medewerker plaats om vast te stellen dat de voorgenomen subsidietoekenning in overeenstemming is met de Algemene Subsidieverordening (ASV). De VIC voert werkzaamheden uit en stelt achteraf vast dat de verstrekte subsidies conform de ASV zijn.

proces is ontoereikend

proces is toereikend, maar één of meerdere beheersmaatregelen bestaan in de praktijk niet

proces is adequaat/beheersmaatregelen bestaan

3.2 Effectiviteit processen (2/2)

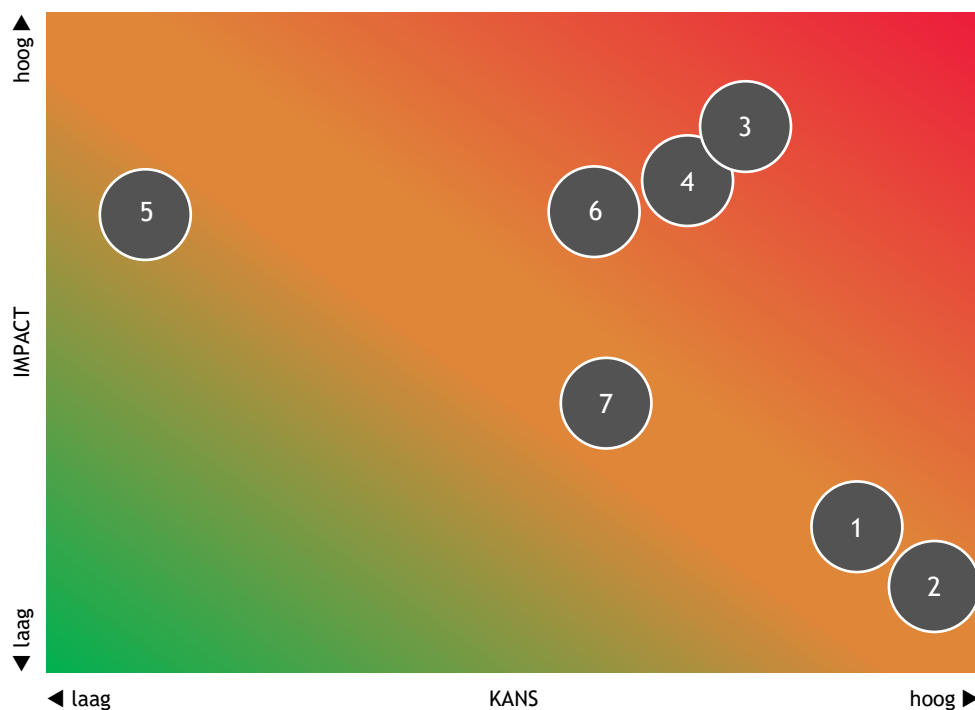
PROCES	Functie-scheiding	AO/IB	ITGC'S	VIC	CONCLUSIE T.A.V. DE CONTROLEAANPAK
Sociaal Domein			n.v.t. RDS		<p>Het contractmanagement is ondergebracht bij RDS van de gemeente Gouda. De gemeente voert geen werkzaamheden uit noch krijgt ze assurance over de juistheid van de gegevens (contractafspraken) die zijn ingevoerd door RDS. De controle van de betalingen vindt echter plaats aan de hand van de informatie in RDS. Hier bestaat dan ook een zwakte in het proces. De gemeente steunt ten aanzien van het tarief op de controle van de productieverantwoordingen door de accountants van de zorgaanbieders.</p> <p>Tevens is in RDS vastgelegd welk protocol voor de productieverantwoording van toepassing is (regionaal of landelijk). Bij de gemeente Bodegraven-Reeuwijk vindt geen analyse plaats of risico's bestaan inzake het kunnen vaststellen van de prestatielevering op basis van het protocol dat conform contract van toepassing is.</p>
Gemeentelijke belastingen en heffingen			n.v.t. BSGR	Geen onderdeel VIC	Het opleggen, innen en afdragen van gemeentelijke belastingen is uitbesteed aan BSGR. Gemeente doet alleen de afstemming met de BSGR n.a.v. ontvangen (bestuurlijke) rapportages.

proces is ontoereikend

proces is toereikend, maar één of meerdere beheersmaatregelen bestaan in de praktijk niet

proces is adequaat/beheersmaatregelen bestaan

3.3 Overzicht van de bevindingen

Hierboven is een grafische weergave opgenomen van onze visie op de mate van kans en impact. Dit hebben wij gedaan voor de kwalitatief en kwantitatief belangrijkste geconstateerde bevindingen. In de bijlagen hebben wij de bevindingen nader toegelicht waarin wij in gaan op de bevinding, het risico voor de organisatie, mogelijke oplossingen ter adressering van de bevindingen en de eventuele gevolgen voor onze accountantscontrole.

Voor de bevindingen die belangrijk zijn én een hoge impact hebben adviseren wij u deze zo spoedig mogelijk te adresseren.

KORTE OMSCHRIJVING BELANGRIJKSTE DETAILBEVINDINGEN

1	Personeelsproces - Geen interne controle op mutaties in de personeelsadministratie
2	Betalingsverkeer - Geen verplichte vier-ogenprincipe bij betalingen betaalsysteem Rabobank
3	Aanbesteden: Beheersing van de inkoopprocedure in het kader van het al dan niet Europees aanbesteden .
4	Factuurafhandeling: Vaststellen van de prestatielevering (en de juistheid van de prijs) is onvoldoende zichtbaar.
5	Factuurbetaling: Mutaties in crediteurenstamgegevens worden niet zichtbaar in functiescheiding doorgevoerd (muteren en controleren). Wel integraal achteraf controle bij uitvoering van de VIC.
6	Factuurafhandeling: Functievermenging tussen bestellen en vaststelling van prestatielevering (in één hand).
7	Sociaal domein: Geen zichtbare controle op prestatielevering en tariefafspraken RDS.

4. Informatiebeveiliging

4.1 IT-beheersing

4.2 Actuele IT- ontwikkelingen en onze natuurlijke adviesrol

Onze IT-Audit staat gepland in maart 2023

Wij beoordelen de betrouwbaarheid en continuïteit IT voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening

Te beoordelen systemen:
▶ Decade Financials
▶ Motion Pro
▶ InvoiceIN

De gemeente heeft een verdere verbetering van de IT-beheersing voor ogen en wij hebben meegekeken voor het Financiële systeem

Inleiding

In dit hoofdstuk rapporteren wij gewoonlijk over onze bevindingen ten aanzien van de beheersing rond de voor de jaarrekeningcontrole relevante applicaties. Onze IT-Audit is echter nog niet gestart, maar staat gepland voor maart 2023.

Vanuit onze natuurlijke adviesrol geven we een aantal ontwikkelingen mee op het gebied van IT. Deze ontwikkelingen zijn niet altijd direct gerelateerd aan onze controle van de jaarrekening, maar wel van belang voor uw bedrijfsvoering. Wij schetsen in deze management letter de ontwikkelingen op hoofdlijnen met als doel u te attenderen op deze ontwikkelingen. Dat betekent ook dat wij geen uitgebreid onderzoek hebben uitgevoerd naar deze onderwerpen. Waar relevant, zijn ze specifiek gemaakt voor uw organisatie.

IT-werkzaamheden en onze controlerende rol

Ingevolge artikel 2:393, lid 4 BW, dient de accountant in zijn verslag aandacht te besteden aan de bevindingen die naar voren zijn gekomen uit de beoordeling van de automatiseringsomgeving wat betreft de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Wij benadrukken dat onze jaarrekeningcontrole gericht is op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en zich niet primair richt op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. De IT-auditwerkzaamheden zijn geïntegreerd in de controleaanpak van de jaarrekening.

Het inzicht in de betrouwbare werking van ICT-systemen en applicaties en het gebruik daarvan door de organisatie, vormen een onderdeel van de kwaliteit van de interne beheersing en de administratieve organisatie. Algemene IT-beheersmaatregelen rond uw kritieke systemen leveren daarnaast een belangrijke bijdrage aan het mitigeren van de risico's op ongeautoriseerde wijzigingen, ongeautoriseerde handelingen en het optreden van verstoringen met impact op de gegevensverwerking.

De bevindingen vanuit onze nog uit te voeren IT-Audit zullen wij rapporteren in ons accountantsverslag bij de jaarrekening en zijn gericht op het beoordelen van de opzet en het vaststellen van het bestaan van algemene IT-beheersmaatregelen. Wij zullen in samenwerking met onze IT-auditors een aantal van deze maatregelen beoordelen voor Decade Financials, Motion Pro en InvoiceIN. Dit om de impact van de risico's van ongeautoriseerde wijzigingen, ongeautoriseerde handelingen en verstoringen te kunnen vaststellen voor die systemen die gekoppeld zijn aan de voor ons relevante processen en posten (zie hoofdstuk 3).

Professionalisering van IT-beheersing

Ten aanzien van IT-beheersing zien wij dat gemeente Bodegraven-Reeuwijk de nodige tijd en middelen investeert om verder in control te komen binnen deze geautomatiseerde gegevensverwerking. De maatregelen die wij hebben getoetst omtrent de IT General Controls (logische toegangsbeveiliging, wijzigingsbeheer en continuïteit) laten zien dat u de afgelopen jaren stappen zet en bezig bent om verscheidene verbeteringen te implementeren. Een transitie die regulier meerdere controle-cycli duurt. Een belangrijke stap is de implementatie van het nieuwe financiële systeem.

Bij de implementatie van het nieuwe financiële systeem zijn door het IT-team van BDO aanbevelingen gedaan ter beheersing van het inkoopproces. De aanbevelingen geven u de benodigde handvatten om de significante risico's op prestatielevering en crediteurenstamgegevens te verlagen.

Informatiebeveiliging
bij gemeente Gooise
Meren

Lessons learned:
Aanbevelingen
rekenkamercommissie
bij gemeente Hof van
Twente.

Ontwikkelingen rondom Informatiebeveiliging

In deze informatie gedreven samenleving verwerken overheidsorganisaties grote hoeveelheden digitale informatie. Dit biedt enorm veel voordelen en kansen. Tegelijk kan het voor uw organisatie ook de nodige risico's opleveren die kunnen leiden tot vervelende en impactvolle incidenten. Zicht en grip op de risico's rondom informatie vereisen zicht en grip op de informatie zelf en de toegang daartoe.

Recentelijk is het rekenkameronderzoek gepubliceerd rondom de hack bij gemeente Hof van Twente. Hieruit zijn een aantal conclusies en aanbevelingen gekomen die wij ook hier bij gemeente Gooise Meren onder aandacht willen brengen. Deze conclusies en aanbevelingen richten zich op: 'beleid, uitvoering en monitoring', kennis ICT, positie CISO, uitbesteding infrastructuur, beschikbaar ICT-budget, prioritering ICT en positie gemeenteraad.

1. Monitor op de werking van het informatiebeveiligingsbeleid.
 - ▶ Richt de sturingsinformatie in op uitvoering en vastlegging van activiteiten op informatiebeveiliging, maak daarbij gebruik van een Information Security Management System (ISMS).
 - ▶ Voer elk jaar pentesten uit op de techniek en de systemen, de accounts en Active Directory (AD) audits op wachtwoordenbeleid en phishing mails enz. Laat dit uitvoeren door steeds andere externen die de externe dienstverleners en elkaar controleren.
 - ▶ Maak gebruik van de vrije ruimte die ENSIA biedt om de horizontale verantwoording richting de gemeenteraad in te richten. College en raad moeten daarover met elkaar in gesprek welke informatie de raad nodig heeft om zijn kaderstellende en controlerende rol te kunnen nemen.
2. Organiseer de controle op regievoering van externen en doe dit op drie niveaus (strategisch, tactisch en operationeel),
 - ▶ Regiebureau in de staf onder directeur is daarbij goed begin.
 - ▶ Plaats de CISO rechtstreeks onder de gemeentesecretaris.
3. Voer een dialoog over de portefeuillevverdeling in het college. Informatieveiligheid is een 'chefsache' voor de burgemeester, beleg ICT bij een wethouder die hier echt affiniteit mee heeft.
4. Zorg dat kennis op ICT en informatiebeveiliging in de gemeente geborgd is door:
 - ▶ In de ambtelijke organisatie de juiste competenties en kennis op ICT en informatieveiligheid te borgen.
 - ▶ Het bestuur (college en raad) te 'scholen' zodat ze op het terrein van ICT en informatieveiligheid de goede vragen kan stellen en kunnen doorvragen.

Lessons learned:
Aanbevelingen
rekenkamercommissie
bij gemeente Hof van
Twente.

Ontwikkelingen rondom Informatiebeveiliging

5. Zorg voor adequate financiering van ICT en informatiebeveiliging, met een eigen toereikend budget voor de CISO.
6. Organiseer tegenmacht binnen de organisatie, tussen organisatie en bestuur en tussen bestuur en raad:
 - ▶ Positioneer je als raad in je controlerende en ook kaderstellende rol en neem regie. De ICT-werkgroep is daar een goed middel voor. Aanbevolen wordt dat de raad meer dan alleen maar meedenkt. Draag via een eigen geormerkt budget in de begroting zorg dat je als raad of commissie een advies of second opinion op raadsvoorstellen kan inwinnen, zonder advisering vanuit de ambtelijke organisatie. Laat eventueel vanuit de ICT-werkgroep pentesten door een externe uitvoeren.
 - ▶ Geef de accountant de opdracht ICT, informatiebeveiliging en privacy consistent te monitoren en te rapporteren, ook direct aan de raad. Laat rapporteren over de voortgang op de opvolging van de adviezen en geef hierin de griffie een rol om dat te administreren, te bewaken en terug te koppelen aan de raad.

Wij adviseren u om kennis te nemen van deze aanbevelingen en te onderzoeken waar u op deze onderwerpen als gemeente staat.

Daarnaast benadrukken wij de noodzaak om ook de informatieveiligheid (en bredere IT-beheersing) van de applicaties, relevant voor de jaarrekeningcontrole, op orde te houden. Een incident kan zowel van extern als intern komen. Daarom is een goede interne IT-beheersing eveneens van cruciaal belang.

5. Bevindingen interne controle

5.1 Verbijzonderde Interne controle

Interne beheersing niet altijd voldoende zichtbaar/aantoonbaar. Welke ambities heeft uw gemeente?

Three Lines of Defense-model als referentiekader

Wij onderschrijven de gemaakte keuzes en herkennen de 3L

Doorontwikkeling van de VIC op processen, maar ook in de aansturing van de interne controle via een PDCA cyclus is aan te bevelen.

Inleiding

Ten behoeve van het realiseren van de doelstellingen en het sturend vermogen van de gemeente is het van groot belang dat de processen in de basis op orde zijn, vanuit een goed werkend instrumentarium 'plan-do-check-act' (PDCA). Het controlebewustzijn van medewerkers en een systeem van interne controles, gebaseerd op een gedegen risico-inschatting moet zijn gewaarborgd. Wij constateren dat gemeente Bodegraven - Reeuwijk stappen heeft gezet in de beheersing, maar net als veel andere gemeenten nog in ontwikkeling is om binnen alle relevante processen de interne beheersing op het gevraagde niveau te krijgen. Dit betekent niet dat uw gemeente niet in control is, maar wel dat interne beheersingsmaatregelen niet altijd zichtbaar/aantoonbaar in de processen en systemen zit en dus de interne/externe controle hier niet op kan steunen. In deze management letter geven wij praktische handvatten om de interne beheersing nog verder te optimaliseren, rekening houdend met de omvang van uw organisatie.

Wij gaan graag in de komende periode met de gemeente in gesprek om deze adviezen nader te bespreken. Onze aandachtspunten met betrekking tot interne beheersing en interne controle zijn in paragraaf 3.2 en 3.3 opgenomen.

Three Lines-model

In de theorie van governance, bedrijfsvoering en risicomanagement wordt vaak het zogenaamde Three Lines-model (3L) als referentie- en inrichtingsmodel gehanteerd. Bij het overgrote deel van gemeenten heeft dit model een plek in de organisatie. Dit referentiemodel is meer dan alleen een organisatiestructuur en het benoemen van rollen. Het is een (internationaal gangbare) manier van (samen)werken en denken die kan bijdragen aan het versterken van de interne beheersing en het managen van risico's, inclusief het verlagen van de 'cost of control'. De huidige opzet van de 3L is in de organisatiestructuur van Bodegraven-Reeuwijk minder zichtbaar in lijn met de organisatiestructuur met zelfsturende teams. Vanzelfsprekend toetsen wij de structuur en taken niet specifiek, maar beoordelen wij de ondersteunende processen en adviseren wij (vanuit onze natuurlijke adviesrol) over planning & control en risicomanagement. Vanuit onze controle constateren wij dat door het niet altijd zichtbaar en aantoonbaar zijn van de controlehandelingen in de 1e en 2e lijn een zwaarder beroep gedaan wordt op de 3e lijn, de (externe) VIC. Doorontwikkeling van de VIC is binnen de organisatievisie daarom van belang.

Aanbevelingen (verbijzonderde) interne controle

Wij constateren dat de (externe) VIC in de uitvoering van haar werkzaamheden nu primair gericht is op het uitvoeren van de voor de jaarrekeningcontrole relevante processen en posten. Dit doet de VIC middels (gegevensgerichte) test aantallen, die in overleg tussen accountant en VIC zijn afgestemd. Wij zien dat de VIC in haar aanpak nog niet expliciet en gedocumenteerd kennis neemt van het proces en daarmee niet een complete controleaanpak plant en uitvoert. Daarbij komt dat de VIC in effectiviteit en efficiency kan groeien door een verbetering van de communicatie met en de aanlevering door de diverse teams. Daarin kan de VIC meer sturend zijn door een PDCA-cyclus op te zetten zodat het leereffect versterkt wordt. Een belangrijke eerste stap is onzes inziens om de VIC planmatiger aan te pakken en te plannen zodat de verschillende teams in deze planning meegenomen kunnen worden.

Voor de rechtmatigheidsverantwoording door het college adviseren wij de VIC het sluitstuk te laten vormen voor de verantwoording op rechtmatigheid. Dit vraagt van de VIC een compleet controleplan dat gestructureerd in samenspraak met de rest van de organisatie wordt uitgevoerd.

Bijlage

Detailbevindingen uit voorgaande jaren per proces

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2021
Inkopen goederen en diensten - Europees aanbesteden	<p>De gemeente beschikt niet over een verplichtingenadministratie. Een volledig up-to-date contractenregister is ook niet aanwezig. Voor inhuur wordt (niet altijd) de procedure gevolgd dat voor inkopen > € 10.000 het inkoopstrategieformulier wordt ingevuld. Een controle of voor deze inkopen ook het inkoopstrategieformulier is ingevuld vindt niet plaats. Voor inkopen < € 10.000 is geen formele procedure aanwezig. Geraamde inkopen en investeringen > € 50.000 worden opgenomen in de inkoopkalender. Vaststelling vindt plaats door het college. Een interne check of de inkoopkalender volledig is vindt niet zichtbaar plaats.</p> <p>De controle op inkopen en aanbestedingen is onderdeel van de VIC. Bij het schrijven van deze rapportage was deze controle nog niet gestart en uitgevoerd. Derhalve nog geen conclusie kunnen formuleren omtrent de kwaliteit van deze verbijzonderde interne controle.</p>	<p>Voor 2020 zal met name gegevensgericht gecontroleerd worden waarbij het opstellen van een spendanalyse op de uitgaven per crediteur zal moeten worden uitgevoerd waarbij de uitgaven per leverancier over de afgelopen vier jaar in kaart worden gebracht. Alle uitgaven per crediteur groter dan € 200.000 moeten worden geanalyseerd of contract is aanbesteed of aanbesteed had moeten worden. Tevens zal er een steekproef uitgevoerd moeten worden op de facturen die behoren tot de creditoren < € 200.000 waarbij vastgesteld dient te worden of deze kosten terecht niet Europees aanbesteed zijn.</p> <p>Wij zullen het (aangepaste) werkprogramma voor het uitvoeren van de spendanalyse binnenkort met een medewerker van uw organisatie bespreken.</p>	<p>Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd; • integratie van de verplichtingenadministratie en het contractenregistratie. <p>Naast de reguliere AO/IB beschrijving vragen wij aandacht voor de totstandkoming van een volledig contractenregister waarbij gewaarborgd dient te worden dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • deze volledig is (vanuit de huidige organisatie); • volledig blijft (procedures opstellen). 	Geen belangrijke wijziging
Factuurafwikkeling en -betaling	<p>De huidige inrichting van de administratie in InvoiceIn dwingt geen functiescheiding af tussen de inkoper en de persoon die akkoord geeft op de factuur voor de prestatie. Tevens is niet zichtbaar hoe de juistheid van de prijs is vastgesteld bij het goedkeuren van de factuur. Hierdoor loopt de gemeente een verhoogd risico op fraude (bestelling en accordering van goederen t.l.v. de rekening van de gemeente zonder dat deze goederen bestemd zijn voor de gemeente).</p> <p>Prestatieleveringen worden niet onderbouwd (bewijs van prestatielevering). De VIC controleert achteraf of prestatie terecht is vastgesteld. Achterliggende informatie wordt opgevraagd bij de resultaatverantwoordelijke.</p> <p>Bij het muteren van de creditoren stamgegevens ontbreekt een controle door een tweede persoon op een voorgestelde mutatie.</p>	<p>De controle moet gegevensgericht worden uitgevoerd. Door het ontbreken van interne beheersingsmaatregelen waaruit de prestatielevering, juistheid van de prijs en de juistheid van een doorgevoerde mutatie voor de creditorenstamgegevens blijkt hebben wij een verhoogd (significant) risico hieraan gekoppeld. Dit heeft tot gevolg dat een steekproef met (grotere) omvang moet worden uitgevoerd om de juistheid van de prestatielevering, prijs en wijziging van de creditorenstamgegevens vast te stellen. De VIC zal middels een steekproef vaststellen dat de prestatielevering heeft plaatsgevonden en de juiste prijs is betaald en betaling aan het juiste bankrekeningnummer heeft plaatsgevonden. Uit de voorlopige VIC resultaten blijkt dat voor diverse facturen de prestatie en de juistheid van de prijs (nog) niet kan worden vastgesteld.</p> <p>Wij vragen aandacht voor het prijsaspect: de in rekening gebrachte prijs dient aangesloten te worden met het achterliggende contract/offerte etc. Ook als er indexatie heeft plaatsgevonden op de prijs dient dit vastgelegd te worden hoe de prijs tot stand is gekomen.</p>	<p>Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd; • vastlegging hoe de prestatielevering, juistheid prijs is vastgesteld en betaling aan het juiste bankrekeningnummer heeft plaatsgevonden; • tegengaan van functievermenging of hierop goede VIC werkzaamheden inzetten (wel controle achteraf). 	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2021
Betalingsverkeer	Het betaalsysteem van de Rabobank is niet ingeregeld met een verplichte 2 ^e handtekening. Toegangsbevoegden kunnen zelfstandig betalingen verrichten ter hoogte van het overeenkomstlimiet van € 50.000 én ter hoogte van het overeenkomstlimiet zowel de 1 ^e als 2 ^e handtekening zetten. Dit betreft een significante tekortkoming in de interne beheersing.	<p>Voor de jaarrekeningcontrole is een tekortkoming in de interne beheersing onderkend in het betaalsysteem van de Rabobank.</p> <p>Voor betalingen die via het betaalsysteem van de Rabobank zijn verlopen controleren wij bijzondere aandacht. Dit leidt tot aanvullende controles op de juistheid van betalingen.</p>	<p>Instellen en een verplichte 2^e handtekening in het betaalsysteem van de Rabobank.</p> <p>Instellen dat een toegangsbevoegde tot betaalsysteem van Rabobank niet zowel de 1^e als 2^e handtekening kan zetten.</p>	Nieuwe bevinding in 2022
Memoriaalboekingen	Memoriaalboekingen worden door de gemeente aangewezen medewerkers ingevoerd. Een andere medewerker controleert de memoriaalboeking. Uit de vastlegging blijkt echter niet op welke onderdelen de controle door de tweede medewerker heeft plaatsgevonden.	<p>Doordat het niet zichtbaar is op welke elementen (en met welke diepgang) de memoriaalboeking is gecontroleerd kunnen wij niet steunen op de potentiële interne beheersingsmaatregel.</p> <p>Op basis van onze controlestandaarden is reeds een significant risico onderkend op een zogenaamd risico voor management override. Dit risico wordt niet verlaagd door de beperkte zichtbaarheid van de potentiële interne beheersingsmaatregel die binnen uw organisatie aanwezig is in dit proces.</p>	<p>Wij adviseren voor de controle van de memoriaalboekingen door een tweede medewerker vast te leggen in een AO/werkinstructie op welke aspecten van de memoriaalboekingen de controle dient in te gaan (normpositie). Tevens adviseren wij een controle door de VIC uit te laten voeren op de juistheid van de doorgevoerde memoriaalboekingen.</p> <p>De beheersing van juiste memoriaalboekingen verbetert wanneer autorisatieprocedure via financieel systeem wordt afgedwongen.</p>	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2021
Personeel	<p>Uit het procesgesprek dat wij hebben gevoerd blijkt dat een controle door een tweede medewerker op door te voeren salarismutaties niet aanwezig is. Eerdere jaren heeft steekproefsgewijs een controle plaatsgevonden op de juistheid en rechtmatigheid van de salarismutaties. Deze controle heeft in 2020 niet plaatsgevonden.</p> <p>Door ontbreken van de gegevens voor de vastlegging van onze lijncontrole en door het ontbreken van de uitvoering van de VIC-werkzaamheden kunnen wij over de effectiviteit van dit proces nog geen volledig oordeel geven.</p>	<p>Wij onderkennen een risico voor mutaties die niet juist of niet tijdig zijn doorgevoerd waardoor te veel (of te weinig) salaris wordt uitbetaald. De werkzaamheden zijn nu in één hand. Tevens hebben wij (nog) geen inzicht in de betalingsorganisatie van de salarisverwerking (vindt hierop een volledige controle plaats?).</p> <p>Door het ontbreken van een goede AO/IB beschrijving kunnen wij (nog) geen gebruik maken van de IB maatregelen en moeten wij dit proces gegevensgericht controleren.</p>	<p>Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> Invoeren van IB maatregelen voor de controle op salarismutaties (wie controleert wat etc.); risico's worden gedefinieerd; Interne controle wordt betrokken. <p>In de uitvoering van de VIC de volledigheid van verwerking van mutaties betrekken.</p>	Geen belangrijke wijziging
Subsidieverstrekkings	<p>Een contactmedewerker toetst de aanvraag en vaststelling van de subsidies, echter wordt deze toetsing niet zichtbaar vastgelegd. Er vindt geen controle plaats door een tweede medewerker om vast te stellen dat de voorgenomen subsidietoekenning in overeenstemming is met de ASV. Zodra de contactambtenaar de beschikking heeft opgesteld wordt deze geautoriseerd door een andere medewerker.</p> <p>Daarnaast wordt niet vastgelegd of sprake is van een incidentele of structurele subsidie. In het subsidieprogramma is dit onderscheid ook niet opgenomen.</p> <p>Er vindt voldoende gegevensgerichte controle plaats op de subsidies door de VIC-functie. Aantallen worden met BDO afgestemd. Uitwerking is voornamelijk gegevensgericht.</p>	<p>De controle vindt volledig gegevensgericht plaats waarbij er diverse subsidieverleningen en -vaststellingen worden gecontroleerd. Deze controle zal uitgevoerd worden door de VIC.</p>	<p>Uitvoeren van een controle door een tweede medewerker waarbij de juistheid (voldoen aan de ASV en subsidie past binnen subsidieprogramma) wordt vastgesteld. Tevens gebruikmaken van een interne checklist voor verlening en vaststelling van subsidies.</p> <p>Tevens vragen wij aandacht voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mogelijkheid van langdurige betrokkenheid van medewerkers bij subsidierelaties (geen beleid aanwezig); Nevenfuncties niet bekend (geen beleid van ingezien). 	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2021
Verhuur van vastgoed	<p>De organisatie heeft geen richtlijnen voor de bepaling van de huurprijs, zodat het risico bestaat dat de huurprijs niet in overeenstemming is met de Wet Markt en Overheid. Tevens is geen functiescheiding aanwezig voor het bepalen van de verhuurprijs en het aangaan van de verhuur-overeenkomst en uitvoeren van leegstandscontrole. De werkzaamheden worden allen uitgevoerd door een medewerker van het Team vastgoed. De facturatie vindt wel plaats door financiën.</p> <p>Voor verhuur van vastgoed is geen geactualiseerd standenregister beschikbaar. Registratie van het verhuur van vastgoed vindt voornamelijk plaats in Excel waarbij de stukken worden opgeslagen op de server. Er is geen vastgoed informatiesysteem waarin centrale registratie plaatsvindt.</p> <p>Er is geen AO-beschrijving aanwezig met de risico's en de onderkende interne beheersingsmaatregelen die risico's moeten mitigeren, waardoor de twee belangrijkste risico's: juistheid van vastgestelde verhuurtarief en volledigheid van de verhuur-opbrengsten niet afgedekt lijkt.</p> <p>Er vinden diverse controles plaats, maar het is thans onduidelijk of deze op basis van de huidige situatie ook de risico's afdekken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - onjuiste/ onrechtmatige verhuurprijs - panden wel verhuurd, maar niet in rekening gebracht 	<p>Vooralsnog zal de controle volledig gegevensgericht plaatsvinden net als voorgaande jaren waarbij nog veel input nodig is vanuit Team vastgoed en er een goede VIC uitgevoerd zal moeten worden waarbij vaststelling van de volledigheid van de verhuuropbrengsten nog plaats dient te vinden.</p> <p>Tevens zal er op basis van het activabezit, en de belastingaanslagen/ BAG registratie vastgesteld moeten worden dat al het vastgoed bezit van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk bekend is en welk vastgoed voor verhuur in aanmerking komt en tot verhuuropbrengsten heeft geleid. Voor de panden die niet hebben geleid tot verhuuropbrengsten moet vastgesteld worden dat dit terecht is.</p>	<p>Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd; • verbijzonderde interne controle wordt betrokken; • controle technische functiescheiding inregelen, zodat het frauderisico wordt gemitigeerd; • vastgoed informatie systeem aanschaffen, zodat centrale registratie plaatsvindt in een systeem. <p>Wij adviseren op korte termijn een VIC uit te voeren waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaststellen van volledigheid van de opbrengstverantwoording. 	Geen belangrijke wijziging
Sociaal domein - WMO - Jeugd	<p>De gemeente voert geen werkzaamheden uit of krijgt geen assurance over de juistheid van de gegevens over de contractafspraken die zijn ingevoerd in de database die bij RDS is gevuld. De controle voor de betalingen vindt plaats aan de hand van de informatie opgenomen in de database. Tevens is in de database vastgelegd welk protocol voor de productieverantwoording van toepassing is (regionaal of landelijk). Bij de gemeente Bodegraven-Reeuwijk vindt geen analyse plaats of risico's bestaan voor het kunnen vaststellen van de prestatielevering op basis van het protocol dat conform contract van toepassing is.</p>	<p>Wij zullen werkzaamheden moeten uitvoeren om vast te kunnen stellen dat de betaalde jeugdzorg en Wmo in overeenstemming is met het contract en de beschikking. Tevens zullen wij diverse werkzaamheden moeten uitvoeren om de prestatielevering van de zorg te kunnen vaststellen. Wij zullen hiervoor in overleg treden met de organisatie en de Vic wie welke werkzaamheden voor haar rekening neemt.</p>	<p>Inzicht en assurance krijgen over de juistheid van de gegevens die zijn opgenomen in de database met de contractinformatie bij RDS van gemeente Gouda. Daarnaast opstellen analyse welk soort protocol van toepassing is en in hoeverre hier aanvullende risico's uit blijken. Tevens dient in kaart gebracht te worden wat de materialiteit in het protocol is, of het een gecertificeerde accountant is die die controle bij de productieverantwoording ondertekent. Tevens stellen wij voor dat de organisatie een position paper opstelt waaruit blijkt hoe de prestatielevering van de zorg is vastgesteld.</p>	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2021
Gemeentelijke belastingen en heffingen	<p>Het heffen, innen en afdragen van gemeentelijke belastingen is uitbesteed aan BSGR (in mandaat). De gemeente blijft zelf wel verantwoordelijk voor de juistheid en volledigheid van de opbrengsten.</p> <p>Daarnaast wordt de BSGR als verbonden partij ook door de gemeente betrokken in het proces van beheersing van verbonden partijen. Dit proces is nog niet vastgelegd (zie verbonden partijen).</p> <p>Punt van aandacht is verwerking van de precariobelasting (op ondergrondse leidingen). Ten tijde van de controle hebben wij nog geen inzicht gekregen in het heffen, innen en ontvangen van deze middelen. BSGR legt de aanslag op en int deze ook. Vóór het opleggen van de aanslagen wordt de betreffende grondslag opgevraagd bij de belastingplichtigen. Gemeente Bodegraven-Reeuwijk bepaalt derhalve of deze juist is.</p>	<p>Voorgaande jaren bleken geen bevindingen waardoor wij ervan uitgaan dat dit jaar ook geen bevindingen bekend zullen worden. Primaire controle-aanpak t.a.v. precariobelasting zal gegevensgericht zijn.</p>	<p>Uitvoeren van een cijferanalyse op de precariobelasting waarbij vastgesteld wordt dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> de opgegeven meter in overeenstemming zijn met de opgegeven aantallen van voorgaande jaren en; alle bekende uitbreidingen (woningbouw, aanpassingen etc.) bekend bij de gemeente ook zijn verwerkt in de aangepaste meters voor dit jaar. 	Geen belangrijke wijziging
Verbonden partijen	<p>Er is geen procesbeschrijving voor verbonden partijen. Interne beheersingsmaatregelen zijn niet bekend en/of beschreven. Er zijn geen standaard formats voor beoordeling van (tussentijdse) informatie. Hoe vastgesteld wordt dat beleidsdoelstellingen worden behaald is thans onbekend. Wel vindt vastlegging (oplegnotitie) plaats van de besproken onderdelen tijdens de beoordeling van de informatie.</p> <p>U voert wel een monitoringbeleid ten aanzien van de verbonden partijen. De vastgestelde begroting is het financieel kader voor de gemeente. Eventuele afwijkingen van de begrote bijdrage worden door de organisatie geanalyseerd.</p>	<p>Ontbreken van deze AO/IB levert op dat wij meer gegevensgerichte werkzaamheden moeten uitvoeren voor zowel de balanscontrole (klopt de nog te betalen of te ontvangen post) als de controle van de staat van baten en lasten (zijn alle bijdragen juiste en volledig verwerkt). De verbijzonderde interne controle zal ter voorbereiding van de jaarrekeningcontrole deze informatie moeten verzamelen en vaststellen dat deze juist is verwerkt.</p> <p>De gemeente voert een monitoringbeleid op de verbonden partijen. Wij adviseren deze acties te betrekken in de opzet en uitvoering van de VIC-werkzaamheden.</p>	<p>Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); risico's worden gedefinieerd; uitvoering van de verbijzonderde interne controle. <p>Verbijzonderde interne controle moet vaststellen dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> alle verbonden partijen juist en volledig zijn verwerkt in de jaarrekening; er geen transacties met verbonden partijen hebben plaatsgevonden die niet behoren tot de dagelijkse uitvoering en het beleid van de gemeente; betrekken van het risicobeleid. 	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2021
Omgevingsvergunningen	<p>Dit proces is voor een groot gedeelte uitbesteed aan ODMH. ODMH bepaalt de leges (op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde legestabel). De gemeente blijft verantwoordelijk voor de juistheid en rechtmatigheid van het tarief, evenals het feit dat alle leges ook daadwerkelijk opgelegd worden en volledig in de staat van baten & lasten van het juiste begrotingsjaar worden verantwoord.</p> <p>Uw gemeente ontvangt maandelijks een Excel-bestand met verstrekte vergunningen per e-mail van ODMH. Dit Excel bestand wordt zichtbaar gecontroleerd in Excel waarbij wordt vastgesteld of de juiste tarieven zijn gehanteerd conform de vastgestelde legestabel. Vervolgens wordt dit bestand wordt door uw organisatie doorgezet naar de BSGR, welke verantwoordelijk is voor de facturatie. Deze gegevens worden per email ontvangen, vervolgens op een SQL server geplaatst waar tevens de BSGR toegang tot heeft. Er is geen formeel proces, waarin dit document wordt gecontroleerd en (bijvoorbeeld) wordt aangesloten op de brongegevens uit het pakket van ODMH (Squit XO).</p>	<p>Er is geen vastgestelde AO-IB-beschrijving en ook de vastlegging van de aansluiting tussen de (beperkt) toegankelijke subadministratie van ODMH en de grootboekadministratie van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is niet beschreven.</p> <p>Toetsing van de juistheid van de bouwsom is niet door ons vast te stellen.</p>	<p>Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd; • uitvoering van de verbijzonderde interne controle. <p>Nast de reguliere AO/IB beschrijving vragen wij aandacht voor de uitvoering van de VIC:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaststellen van hantering juiste tarief en juistheid van de bepaalde bouwsom; • vaststellen van de volledigheid van de opbrengstverantwoording; • controle op aansluitingen tussen subadministraties (gemeente en ODMH). 	Geen belangrijke wijziging
Grondexploitaties	<p>Binnen het grondexploitatieproces is sprake van voldoende functiescheiding. Een aandachtspunt is de zichtbaarheid van uitgevoerde controles en beoordelingen door bijvoorbeeld de projectleider op de (geactualiseerde) grondexploitatie-berekening en de opgestelde monitor grondexploitaties waardoor wij gebruik kunnen maken van de interne beheersingsmaatregelen.</p> <p>De kadernota grondbeleid is verouderd. De update naar de wijzigingen in de notitie grondexploitatie van het BBV uit 2019 moet nog worden gedaan.</p>	<p>Op dit moment zullen wij zelf meer gegevensgerichte werkzaamheden moeten uitvoeren omdat controlewerkzaamheden beperkt worden vastgelegd en verbijzonderde interne controle op het schattingsproces nagenoeg niet plaatsvindt.</p> <p>Dit proces wordt door ons al als een significant proces beschouwd met significante risico's voor de waardering. Wij vragen aandacht voor een voldoende uitvoering van de VIC op mutaties in deze grondexploitaties.</p>	<p>Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • voortgangsgesprekken als IB maatregel gedefinieerd worden en worden vastgelegd waarbij follow up te volgen is. • Bespreking van de monitor grondexploitaties te documenteren inclusief de besproken punten. • Aanvullend de waardering van de grondexploitaties betrekken in de VIC; • Updaten van kadernota grondbeleid. 	Opgelost

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2021
Planning en Control cyclus	<p>Gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft aan de hand van een gesprek duidelijk uiteengezet welke werkzaamheden en acties worden verricht om tot een goede begroting en juiste begrotingswijzigingen te komen. Er is sprake van voldoende functiescheiding en controlemomenten (collegiale toetsing) alleen worden deze momenten in het proces niet formeel vastgelegd. Een controle op de juistheid van de ingevoerde begroting ontbreekt.</p> <p>Er vinden geen formele maandelijkse budgetgesprekken plaats die worden vastgelegd in een besprekingsverslag met actiepuntenlijst.</p>	<p>Weinig impact op onze controle. Interne beheersingsmaatregelen zijn niet vastgelegd in dit proces. Budgetgesprekken vinden plaats maar zijn inzake de follow up niet door ons te controleren. Dit betekent dat wij de begroting niet als leidraad kunnen gebruiken voor eventuele cijferanalyses (uitgaven t.o.v. de begroting en afwijkingen beoordelen). Dit kan niet omdat wij de betrouwbare totstandkoming van de begroting niet hebben kunnen vaststellen. Wij zullen derhalve gegevensgericht meer werkzaamheden uitvoeren (conform voorgaande jaren).</p>	<p>Begrotingswijzigingen worden na autorisatie van budgetverantwoordelijke en met functiescheiding op de financiële teams doorgevoerd.</p>	Opgelost

bdo.nl